

Några uppländska folklivsbilder av Johan Josef Malmberg

HÅKAN LIBY

Intresset för folklivsbilden blev mycket stort vid 1800-talets mitt och senare del. Flera svenska konstnärer hämtade sina motiv i den folkliga kulturen och då framför allt från de delar av landet som uppvisade en påtaglig, lokal särprägel ifråga om seder och bruk, kläder, byggnader och inredningar. De ålderdomliga traditionerna och de exotiska dräkterna, ofta återgivna i minsta detalj, blev dessa konstnärers favoritmotiv. Också utomlands intresserade man sig för de målande beskrivningarna av folklivet i t. ex. Delsbo i Hälsingland eller Vingåker i Södermanland.

I Düsseldorf där många svenska konstnärer kompletterade sin bristfälliga utbildning, var just folklivsmåleriet en genre man ägnade sig åt. Det s. k. düsseldorfmåleriet kännetecknas av ingående detaljstudier och bildernas innehåll är ofta trovärdigt.

Folklivsmålare som t. ex. Bengt Nordenberg och Joseph Wilhelm Wallander avbildade scener ur det svenska folklivet med sådan skärpa i detaljerna att deras verk ibland har fotografiets dokumenterande egenskaper. Allt för sällan har just det dokumentariska värdet i folklivsbilderna diskuterats. Med kännedom om hur konstnärerna arbetade och ett nödvändigt källkritiskt betraktelsesätt, kan de innehållsrika bilderna ge mycket värdefull kulturhistorisk information.

Amanuensen vid Nordiska museet, Gerda Cederblom, gav 1923 ut boken Svenska folklivsbilder, vilken landskapsvis presenterar folklivsmålningar med kommentarer av kulturhistorisk karaktär. Landskapet Uppland representeras av tre bilder, Carl Wilhelmsons Vårarbete, 1909, Gustaf Cederströms Begravning i Alsike, 1883, och Johan Josef Malmbergs Domaredansen, 1865. Om den sist nämnda målningen skriver Gerda Cederblom: "Domaredansen återgiven av J. Malmberg är en kulturbild av stort intresse. Det är den enda kända folklivsbilden från Uppland med utpräglade sockendräkter."

Det finns mycket få folklivsbilder med uppländska motiv och förklaringen till detta har delvis berörts ovan. Folklivsmålarna tjusades av

exotiska, färgsprakande människor och miljöer. Dessa motiv fann de på några håll i landet, där ålderdomliga, lokala kulturyttringar levde kvar. I det nyhetsvänliga Uppland var landsbygdsbefolkningens modemässiga kultur allt för likformig och ointressant. För folklivsmålaren kunde inte en nästan borgerligt klädd bondhustru på uppländsslätten stå sig i konkurrensen med en vingåkerskvinna iförd en dräkt med bibehållna stildrag från medeltiden och framåt.

Det är därför naturligt att Johan Josef Malmberg sökte sig till Häverö socken i Roslagen. Här fann han det unika och pittoreska. Ett begränsat område med en omtalad lokal särart, även om denna vid 1800-talets senare del började ge vika för den nya tiden.

Vem var Johan Josef Malmberg?

Vem var då egentligen Johan Josef Malmberg? Många förknippar honom säkert med den ovan nämnda målningen Domaredans i Häverö, vilken blivit känd genom publicering ett antal gånger. I övrigt är Malmberg tämligen okänd. Som uppländsk folklivsskildrare förtjänar han en närmare presentation och hans bilder skall här ur kulturhistorisk synvinkel bli föremål för granskning.

Johan Josef, eller Joseph, Malmberg föddes den 14 juni 1836 i Torslunda, Tierps socken, Uppland. Fadern, Carl Malmberg, var murare och hans hustru hette Anna Wassberg.

När Johan Josef, 23 år gammal, började sina studier vid Konstakademien i Stockholm, skrevs han in i matrikeln som förgyllare-gesäll. I denna källa uppges fadern vara kopparslagare. Under studieåren vid akademien genomgick Malmberg Modellskolan 1860 samt Antikskolan med examen i anatomi 1862. Mellan åren 1859 och 1868 erhöll han i likhet med sina studiekamrater diverse diplom, belöningar och understöd.

I Konstakademiens utställningar deltog Malmberg 1863 med målningen Betlehemsstjärnan eller De tre vise männen och 1866 med fem nummer. Dessa var "Christi uppståndelse, altartafvla, ämnad att uppställas i Ladugårdslands-kyrkan", Domaredans i Häverö, Spelande bönder, Betlehems-stjernan och Läsande gumma. Domaredans i Häverö prisades av Eichhorn för "lif och raskhet samt en säker teckning" medan intresset för Malmbergs "alster inom den stora konsten" var mera svalt.



Bild 1. Spelande bönder. Oljemålning av J. J. Malmberg, 1863. 410×330 mm. Okänd ägare. Foto Nordiska museet.

År 1865 inköpte Sveriges Allmänna Konstförening 66 stycken konstalster för sammanlagt 14.190 riksdaler, däribland Malmbergs Domare-dans i Häverö för 175 riksdaler. Tavlan övergick senare i enskild ägo.

Från 1869 till sin död var Malmberg verksam som teckningslärare vid Högre elementarläroverket i Uppsala. Hans levnadssätt har beskrivits som oregelbundet och vid utsikten att förlora sin lärartjänst, tog han sitt liv den 19 juni 1874, endast 38 år gammal.

Fem folklivsbilder av J. J. Malmberg

Fem folklivsbilder signerade Malmberg, fyra oljemålningar och en blyertsteckning, är idag kända. Tre av motiven är med säkerhet hämtade från Häverö socken, de övriga två torde också ha anknytning till detta område.

De fyra oljemålningarna har tillkommit mellan åren 1863 och 1867, teckningen saknar årtal. Tillsammans ger bilderna en fyllig och trovärdig beskrivning av traditionerna i detta udda kulturområde, främst vad beträffar stuginteriörer och dräktskick.

Spelande bönder. 1863. Bild 1

Spelande bönder, målningen som fanns med på Konstakademiens utställning 1866 känner vi idag endast genom ett fotografi i Nordiska museet.

På en kista med järnbeslag sitter en man och spelar på en nyckelharpa. Jan Ling som granskat bilden just med anledning av detta instrument, skriver i sin avhandling Nyckelharpan: "Både instrument och även instrumenthållning och 'spelteknik' synes Malmberg ha framställt verklighetstroget. De rymmer i varje fall inte detaljer som ur nutida perspektiv förefaller orimliga."

Spelmannen sitter ledigt klädd i uppknäppt väst. Skjortan har uppstående krage och över sprundet ett s. k. förslag. Runt kragen är ett halskläde knutet. Knäbyxorna är troligen av sämskat skinn och under knät är strumporna uppknutna med strumpeband. Spelmannen har en luva på huvudet och fotbeklädnaden utgörs av höga stövlar. Alla dessa plagg stämmer väl med den kunskap som idag finns om männens dräkt i Häverö socken. Vid tiden för tavlans tillkomst började männen lägga av denna dräkttyp och övergå till modemässiga kläder utan lokal särprägel. Den stående mannen är med sina långbyxor mer modemedveten. Däremot är hans långa rock av äldre typ. På huvudet har han en skärmmössa av skinn, en s. k. kaskett.

Förutom de dominerande figurerna i bilden ser vi också ett hörn av ett rum. Takstängerna tyder på att rummet är en dagligstuga, dvs. ett kök. I dunklet bakom spelmannen kan vi ana ett ståndsåp med bruten krans och på gaveln hänger en hög hatt och troligen en lång rock. Vid den ena väggen står ett ståndur och strax framför en stol, säkert tillver-

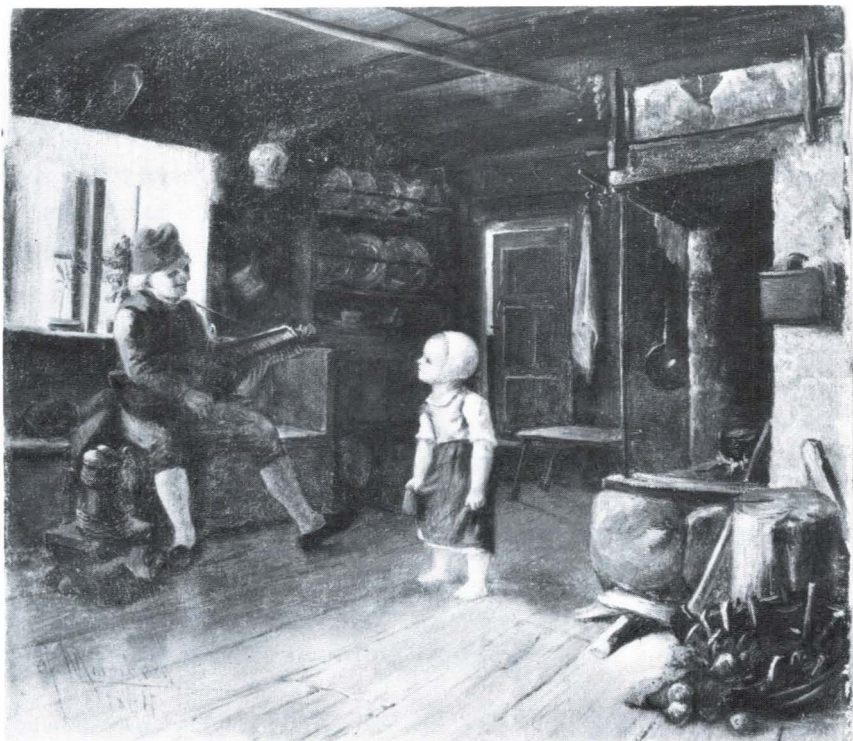


Bild 2. Interiör med nyckelharpspelman och ett barn. Oljemålning av J. J. Malmberg. 1864. Okänd ägare. Foto Nordiska museet.

kad av en bysnickare i trakten. En laggad dryckeskanna står på kistan, vilken i likhet med en väggspegel och ett kopparlock utgör dekorativa inslag i kompositionen. Ett par kängor och två pipor ligger på golvet intill kistan.

Interiör med nyckelharpspelman och ett barn. 1864. Bild 2

Målningen är idag endast känd genom den avfotografering som Nordiska museet gjorde då tavlan var inlånad från en konsthandel.

Scenen utspelar sig i en dagligstuga, dvs. ett kök. Dörren som står på glänt leder förmodligen ut till förstugan. Hustypen är då en parstuga eller enkelstuga. På den öppna härden brinner elden under en gryta. Intill spisen står en huggkubbe mot vilken en yxa är lutad. Några vedträn ligger kastade på golvet. Något som liknar en sönderfallen korg har placerats framför huggkubben. Innanför dörren står en hyllskänk,

en möbel som var mycket vanlig i bondkök. I de öppna hyllorna exponeras lite skrytsamt fat och tallrikar.

Gardinuppsättningen är modernare till sin typ än den i bilden Mor-mor får besök. Fönstret inramas av en längd på var sida och en smal, veckad kapp av tunt, vitt tyg. Två krukväxter står i fönstret, svåra att identifiera. Över fönstret hänger en väggspegel, lutad utåt rummet.

På en soffa framför fönstret sitter en man och spelar nyckelharpa. Jan Ling som också uppmärksammat denna målning håller det inte för otroligt att Malmberg haft samma nyckelharpa som förlaga när han målade denna bild som vid tillkomsten av den tidigare beskrivna Spelande bönder.

Spelmannen har knäbyxor och troligen en lång rock. I halsen skymtar en vit, uppåtstående skjortkrage. På huvudet har han en luva med ett brett uppvikt bräm. Det lilla barnet är av allt att döma en flicka. Över en särk med uppkavlade ärmar har hon ett liv, möjligen fastsytt vid en kjol och på denna ett förkläde. Mössan är knuten under hakan. Barfota står hon där mitt på golvet och nyper i sitt förkläde, nyfiket lyssnande till nyckelharpan toner. En laggad pipkanna är placerad på en pall intill spelmannen.

Visst är bilden präglad av en romantisk syn på folklivet men den ger ändå en inblick i ett bondkök som man levde i. Det stökiga hörnet i förgrunden, handduken och trasan som hänger på tork vid spisen, lyktan och krukan som har sin plats i taket och den lilla, enkelt klädda flickan bidrar till bildens trovärdighet.

Domaredans i Häverö. 1865. Bild 3

Domaredansen tilldrog sig, som vi tidigare sett, en viss uppmärksamhet redan på Konstakademiens utställning 1868 och Gerda Cederblom kommenterade målningen i Svenska folklivsbilder 1923. I en artikel i Upsala Nya Tidnings julnummer 1946 skriver Marita Lindgren-Fridell: "... trots den kulturhistoriska rekvisitan som hör till det s. k. Düsseldorfmåleriet, är Domaredansen riktigt livfull och rolig, inte alls så pekpinneaktigt pedantisk som t. ex. Wallanders folklivsskildringar. Men så är Malmberg skicklig att komponera och får in dansrytmen naturligt och koloristiskt intressant."



Bild 3. Domaredans i Häverö. Oljemålning av J. J. Malmberg, 1864. Privat ägo. Foto Sven Österberg, Upplandsmuseet.

Vad föreställer då tavlan? Återigen är miljön ett bondkök. Det är troligen kväll och några ungdomar har samlats för att leka och dansa. För tillfället sjunger och leker man Domaredansen. Följande exempel på en uppländsk variant av sången har upptecknats av Elias Grip i slutet av 1800-talet i Skuttunge socken:

”Skola vi bygynna en domaredans
Och domaren går själv inne.
Alla de som i domardansen gå
Deras järtan ler och brinne.
Alla säga de hå, hå, hå.
Alla säga de så, så, så.
Har du druckit mjöd och vin
Har du såvit hos kärestan din,
Så skall dock luset le och på mig se.”

Leken tillgår så att en person, domaren, håller ett brinnande ljus framför var och en av deltagarna, under det att sången sjungs. Vid orden



Bild 4. Mormor får besök. Oljemålning av J. J. Malmberg, 1867. 910×720 mm. Ägare Upplandsmuseet. Foto Tommy Arvidson, Upplandsmuseet.

”Har du såvit hos kärestan din, Så skall dock ljuset le och på mig se” stannar han framför någon som då skall titta på ljuset utan att skratta. Den som inte klarar detta får överta ljuset och vara domare nästa gång.

En gammal kvinna sitter på hörnet av spishällen och följer med intresse lekens förlopp. Också här har Malmberg avbildat en nyckelharpspelman. Den här gången stämmer han sitt instrument enligt Jan Lings tolkning. Stråken ligger på golvet mellan spelmannens fötter. En man står passiv framför spisen och betraktar de lekande ungdomarna. En kvinna öppnar just dörren till överdelen på ett skåp, vilket i likhet med skåpet i hörnet har dekorativt måleri i dörrspeglarna, en företeelse som inte var ovanlig hos förmögnare bönder i dessa trakter. Mellan skåpen står ett ståndur och under taket hänger en liten spegel. På väggen anar man målade mönster. I taket och vid spisen hänger plagg eller tyger av något slag.

Bilden ger sist men inte minst, värdefull information om dräktskicket i Häverö. Många plagg överensstämmer mycket väl med det bevarade



Detalj ur Mormor får besök, bild 4. Foto Tommy Arvidson, Upplandsmuseet.

dräktmaterialet från socknen. Den dominerande, röda färgen i tygerna, de korta empirelivstyckena och den gamla kvinnans karaktäristiska huvudbonad, en s. k. högmössa med stycke, se bild 11, känner vi igen i dräktplagg i Nordiska museet och Upplandsmuseet. I Malmbergs bild ser vi plaggen burna i sin ursprungliga miljö.

Kvinnan vid skåpet bär troligen en rundkullig bindmössa med stycke och i dunklet kan vi ana denna huvudbonad också på några av de

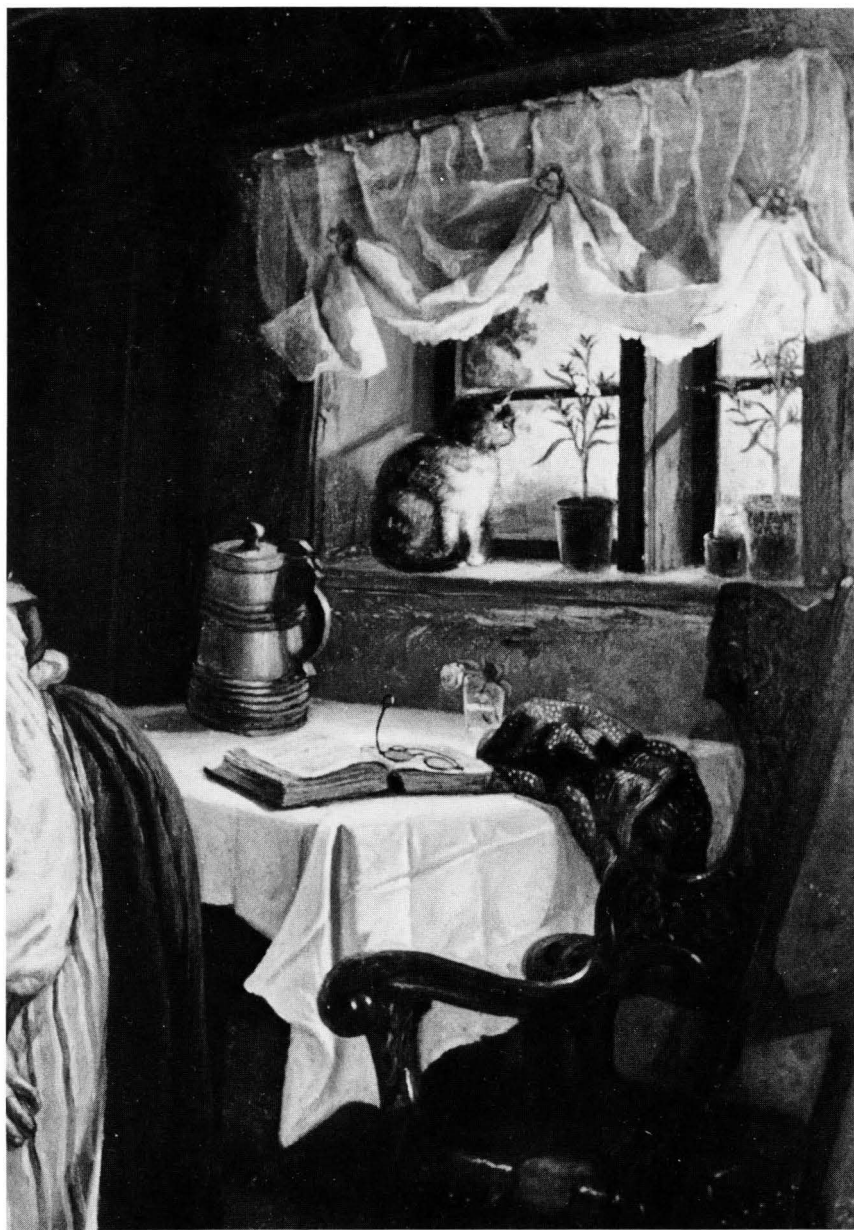


Bild 5. Detalj ur Mormor får besök, bild 4. Foto Tommy Arvidson. Upplandsmuseet.

lekande flickorna. Dessa saknar dock stycke som i Häverö var förbehållet den gifta kvinnan. Alla tycks de ha håret uppsatt. En av flickorna har det långa håret utsläppt. Kan det möjligen vara en bindmössa hon håller i handen? Spelmanen har en röd luva med brett, uppvikt bräm.

Kvinnornas långärmade linneplagg har ingen motsvarighet i bevarat dräktmaterial, inte heller den stående mannens korta tröja med skört baktill. Mannen som håller ljuset har blå strumpor vilket är av intresse då det idag inte finns några bevarade mansstrumpor från Häverö.

Mormor får besök.* 1867. Bild 4

1980 kom Upplandsmuseet för första gången i kontakt med den tills då okända målningen Mormor får besök. 1982 inköptes tavlan till museet och är nu utställd i anslutning till Upplandsmuseets folkdräktsplagg från Häverö socken.

Den stora duken i bred guldrum, med motiv från Häverö, har en detaljrikedom och skärpa som överträffar Malmbergs övriga bilder. Man får nästan en känsla av att Malmberg här haft för avsikt att dokumentera miljön och dräkterna i minsta detalj och han har verkligen lyckats. Här bevisar Malmberg att hans bilder inte skapats fritt ur fantasin, utan befintliga förlagor. Klädesplaggen är så exakt avbildade att några av dem med stor sannolikhet kan identifieras i det bevarade dräktmaterialet.

Vi befinner oss troligen i ett kök i en byggnad vars planlösning, om den är realistiskt återgiven, möjligen kan vara femdelad, en s. k. salsstuga. Fönstret är i så fall placerat på ena gavelväggen och dörren leder in till kammaren. Spisen som inte syns skulle då finnas i det inre vänstra hörnet. Det lilla ålderdomliga fönstret är dock oförenligt med denna hustyp som började bli vanlig i östra Uppland vid 1800-talets första hälft. Fönstrets djup och placering högt på väggen känns överhuvudtaget främmande i uppländsk byggnadstradition. Har Malmberg kanske hämtat förebilden till fönstret från helt annat håll?

Ovanför fönstret sitter en hylla och på denna står en kanna. En spegel med förgylld ram är lutad ut mot rummet. Till vänster om fönstret står ett ståndur och den stora möbeln i hörnet är en skåpsäng med för-

* Det är osäkert om titeln är den ursprungliga.

hängen. Skåpets speglar har pryts med dekorativt måleri och i gavel-
spegeln kan man urskilja ett blomstermotiv som kan sammankopplas
med ett i trakten förekommande möbelmåleri. På skåpsängen ligger
några lövkvistar, förmodligen björk. Dörren till vänster om sängen, har
skuren dekor och blåmålade speglar. Över dörren är några tenntall-
rikar placerade. På en av stängerna i taket hänger ett randigt tygstycke.

Den höga, pompösa karmstolen i barockstil med stoppad och skinn-
klädd rygg och sits är ett ståndsmässigt inslag i den annars så traditio-
nellt möblerade bondemiljön.

Bild 5. Detalj. På bordet ligger en fin, vit duk och på denna en upp-
slagen bok, ett par glasögon och ett blått kläde. Här har återigen en
laggad dryckeskanna dekorativt placerats och i ett glas med vatten står
två rosor eller möjligen pioner. Krukväxterna i fönstret är troligen
balsaminer och en stickling står på tillväxt under ett glas. Gardinupp-
sättningen som är empirepåverkad var vanlig under 1800-talet. En
kappa av tunt, vitt tyg har rynkats ihop på tre ställen. En röd blomma,
kanske av papper, är fästad vid varje hoptagning.

Av blommorna, lövkvistarna och grönskan utanför fönstret att döma,
tilldrar sig händelsen under den varma årstiden. Golvet har beströts
med små gröna kvistar, svåra att identifiera. Av flera uppländska upp-
teckningar framgår att man på söndagarna strödde enris eller granris
på golvet, under sommaren gärna älggräs. Kanske har Malmberg på
detta sätt velat visa att det är söndag.

Vad är det då som händer på bilden? En gammal kvinna, mor-
modern, har nyss suttit vid bordet och läst då hon får besök av sitt
barnbarn, sin dotter och måg. Den lilla flickan räcker just fram en
pappersstrut till mormodern. Alla är klädda i mycket fina kläder vilket
också talar för att det är söndag.

Bild 6. Detalj. Flickans dräkt är av särskilt stort intresse då det idag inte
finns några barnkläder bevarade från Häverö socken. Låt oss anta att
flickan är i fyraårsåldern. Hon har inte kolt som små barn vanligen
hade, utan en dräkt som liknar de vuxna kvinnornas. Den gröna, korta
tröjan har samma snitt som ett antal bevarade röda kvinnotröjor. Kjo-
lens randning ansluter sig till den mångfald av randningsvarianter som
finns i bevarade häveröplagg. Förklädet kan vara av bomullstyg och
halsklädet är troligen av siden.



Bild 6. Detalj ur Mormor får besök, bild 4. Foto Tommy Arvidson, Upplandsmuseet.

Huvudbonaden av rött, mönstrat tyg är överraskande. Till typen är det en mössa med nackstycke, knuten under hakan. Från Riala socken i Uppland finns också belägg för denna mösstyp i övrigt är den framför allt förknippad med dräktskicket i Sorunda socken i Södermanland.

Bild 7. Detalj. Den gamla kvinnan har stor högtidsdräkt, kanske har hon kyrkkläderna på sig. Huvudbonaden utgörs av den för Häverö så karaktäristiska högmössan, här i sidenbrokad, och ett brett spetsstycke. Jämför man med kvinnan i Domaredansen verkar stycket, mössan och sidenbandet provisoriskt påsatta. Det långärmade linneplagget är obekant i det bevarade dräktmaterialet liksom den mörka kjolen och det ljusa, randiga förklädet, troligen av bomull. Då detta är exempel på plagg som tidigare endast varit kända genom bouppteckningar är det mycket värdefullt att här se dem avbildade.

Det öppna livstycket stämmer mycket väl överens med den typiska form som ett stort antal bevarade häverölivstycken har, se bild 12. En ur källkritisk synpunkt intressant detalj är antalet knappar och knapphål som vanligtvis är sex på varje sida, inte fem som på Malmbergs bild.

Kyrkklädseln fulländas med ett dyrbart, gult sidenhalskläde, buret under livstycket. De pumpsliknande skorna med stora silverspännen är av samma typ som ett par häveröskor i Nordiska museet.

Bild 8. Detalj. Den dräkt som den unga kvinnan bär är med sin dominerande högröda färg välbekant. Det mörka förklädet med små, spridda, röda prickar eller blommor har däremot ingen motsvarighet i museernas samlingar av häveröplagg.

Vad är det då för huvudbonad som döljer sig under det röda huvudklädet av halvylle? Om det är en högmössa kvinnan bär så har Malmberg inte återgivit den verkliga höjden. Kanske tyckte han att huvudklädet blev för stort och iögonfallande. Det kan också vara någon annan mösstyp som för närvarande är omöjlig att bestämma.

Det blommiga halsklädet som bärs utanpå tröjan är ihopsatt med en liten, rund silversölja. På armen bär kvinnan en stor, persiskt mönstrad schal och i handen en bukett blommor, bl. a. rosor och en syrenkvist.



Bild 7. Detalj ur Mormor får besök, bild 4. Foto Tommy Arvidson, Upplandsmuseet.



Bild 8. Detalj ur Mormor får besök, bild 4. Foto Tommy Arvidson, Upplandsmuseet.

Bild 9. Detalj. Genom Malmbergs bild kommer vi här i kontakt med en mansdräkt som är påfallande ålderdomlig och i bevarat dräktmaterial okänd. Till den långa, vita rocken utan krage, den relativt långa dubbelknäppta västen och knäbyxorna med smal lucka, fanns förmodligen förlagor att tillgå vid målningens tillkomst 1867. Dessa plagg valdes följaktligen framför en yngre, empirepåverkad dräkttyp.



Bild 9. Detalj ur Mormor får besök, bild 4. Foto Tommy Arvidson, Upplandsmuseet.



Bild 10. På väg till sockenkyrkan. Blyertsteckning av J. J. Malmberg. 131×180 mm. Ägare Nationalmuseum. Foto Nationalmuseum.

Ett mörkt halskläde är knutet runt den uppåtstående skjortkragen. Strumporna som förefaller att vara mörkt blå, är uppknutna med långa, mönstervävda strumpeband i rött och grönt och skorna har silverspänn. Den höga hatten är en högtidshuvudbonad och paraplyet var en statussymbol som började dyka upp på landsbygden under 1800-talets andra hälft.

Mannen har liksom kvinnorna en slät guldring på den vänstra handens ringfinger.

På väg till sockenkyrkan. Bild 10

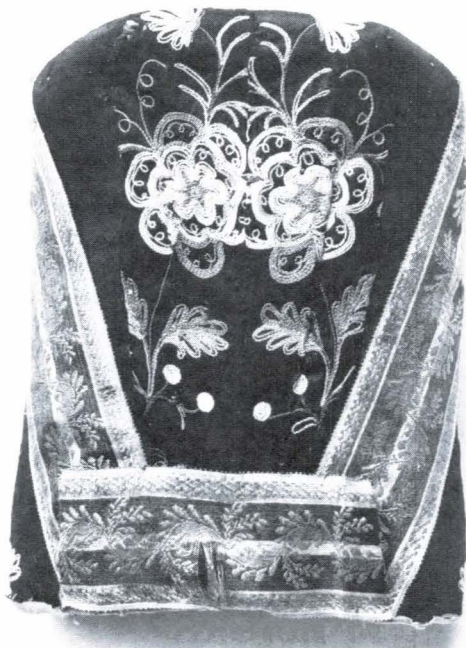
På väg till sockenkyrkan är en blyertsteckning i Nationalmuseum. Kanske var det meningen att också detta motiv skulle bli en oljemålning.

Sockenkyrkan i fråga är den medeltida gråstenskyrkan i Häverö med intilliggande klockstapel. Sällskapet närmar sig kyrkan från öster i riktning mot kyrkans södra ingång utanför vilken kyrkobesökarna har samlats.

Det rika lövverket på träden låter oss förstå att det är sommar.

De fem personerna är givetvis kyrkklädda. Kvinnan med högmössa,

Bild 11. Många av dräktplaggen i J. J. Malmbergs folklivsbilder har sina motsvarigheter i museernas samlingar av plagg från Häverö socken. Högmössa av svart siden med mångfärgat broderi och fastnålat sidenband. Ägare Nordiska museet. Foto Nordiska museet.



stycke, halskläde och ett kläde över armen motsvarar den kvinnliga kyrkdräkt från Häverö som tidigare beskrivits. Den första kvinnan har bindmössa med nackrosett, stycke och ett band eller hoprullat kläde, lagt under hakan och knutet med rosett mitt på mössans kulle. Troligen har kvinnan intill ett liknande arrangemang. Är detta någon okänd, lokal egenhet i dräktskicket som Malmberg skildrar?

Mannen har knäbyxor och långrock med ståndkrage som är yngre till typen än den som avbildats på tavlan Mormor får besök. Till kyrkstassen hör givetvis också en hög hatt.

Anmärkningsvärt modebetonad är den lilla pojkens klädsel. Han framstår nästan som utklädd i hög hatt, lång rock och käpp. Den korta, dubbelknäppta västen och de långa byxorna representerar en yngre dräkttyp än den äldre mannens.

Hur sanna är bilderna?

I vilken grad kan vi då lita på Malmbergs bilder? Är de sanna?

Först och främst måste vi komma ihåg att bilderna präglas av en stark romantisering av folklivet. Vi skall också vara medvetna om att mål-



Bild 12. Kvinnolivstycke av randigt halvulle i rött, grönt och svart. Häverö socken. Ägare Nordiska museet, dep. i Upplandsmuseet. Foto Sven Österberg, Upplandsmuseet.

ningarna troligen har utförts i ateljé efter skisser gjorda på platsen. Kanske ingick flera av föremålen i interiörerna i en rekvisitasamling.

Vid tiden för bildernas tillkomst var den lokalt särpräglade dräkttraditionen på väg att försvinna. I synnerhet männen hade vid denna tid övergått till mer modebetonade kläder. Om de personer som stod modell var häveröbor så får vi anta att de var väl förtrogna med det gamla dräktskicket, framför allt de äldre kvinnorna. I gårdarnas klädförråd fanns det vid 1860-talet givetvis mängder av plagg från 1800-talets första hälft att tillgå. Det är därför inte förvånande att vi genom Malmbergs bilder får stifta bekantskap med plaggtyper som inte bevarats till eftervärlden.

Genom att jämföra målningarna med bevarade häveröplagg kan vi konstatera att Malmberg med stor exakthet återgivit färger, former och proportioner. Här ligger också det stora kulturhistoriska värdet i hans folklivsbilder.

Johan Josef Malmbergs folklivsbilder skildrar ett stycke egenartad uppländsk folkkultur, exotisk och mustig nog att locka och inspirera den tierpsfödde konstnären, märkbart påverkad av düsseldorffandan.

Källor och litteratur

Otryckta källor

Dialekt- och Folkminnesarkivet, Uppsala, ULMA: Diverse uppländska uppteckningar. Konstakademien, Stockholm: Matrikel 1849–1900.
Landsarkivet, Uppsala: Tierps församlings födelse- och dopbok, 1801–1837.
Nationalmuseum, Stockholm: Blyertsteckning och kataloguppgifter.
Nordiska museet, Stockholm: Dräktmaterial från Häverö socken, bildmaterial och div. uppgifter.
Upplandsmuseet, Uppsala: Dräktmaterial från Häverö socken.

Tryckta källor

Cederblom, Gerda, Svenska folklivsbilder, Stockholm 1923.
Ehn, Ola, Rosor och flammande tulpaner, Uppsala 1979.
Hultmark, Emil, Kungl. Akademiens För De Fria Konsterna, Utställningar 1794–1882, Förteckning över konstnärer och konstverk, Stockholm 1935.
Lindgren-Fridell, Marita, Upplänningar i konstens spegel, *Upsala Nya Tidnings julnummer* 1946.
Ling, Jan, Nyckelharpan, Stockholm 1967.
Nordensvan, Georg, Svensk konst och Svenska konstnärer i Nittonde århundradet, Stockholm 1892.
Nordensvan, Georg, Sverges Allmänna Konstförening 1832–1932, Stockholm 1932.
Nylén, Anna Maja, Folkdräkter, Lund 1971.
Peterzon, Bo, Liby, Håkan, Enigt, eget, ovanligt och rart, *Uppland* 1975.
Sandström, Sven, Det sena 1800-talet – bildkonst och miljökonst, Konsten i Sverige, Stockholm 1975.
Svenskt konstnärslexikon, Malmö 1961.